

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Одним із характерних явищ ринкових трансформацій в Україні стало створення корпоративного сектору економіки як базового серед інших організаційно-правових форм господарювання, особливо з урахуванням фактора інновацій. Формування ефективної системи корпоративного управління через низку спектрів галузевих проблем залишається важливою складовою частиною структурного реформування, що зумовило актуалізацію наукових досліджень різнопланового соціально-економічного змісту.

Оцінка якості корпоративного управління об'єктивно ускладнюється ціннісними пріоритетами учасників господарських відносин. При цьому усі учасники корпоративного управління зацікавлені у досягненні успіху в діяльності товариства, але шляхи й методи його забезпечення можуть значно відрізнятись. Оцінювання соціально-економічної ефективності корпоративного управління дозволяє визначити можливість створення балансу інтересів зацікавлених сторін.

На сучасному етапі економічного розвитку успішне вирішення проблем, пов'язаних із господарською діяльністю, залежить від ефективності існуючої на підприємстві системи управління. Однак динамічні процеси, що відбуваються в ринковій економіці України, впливають на постійне перетворення структури, форм і методів системи управління підприємствами. Об'єктивна зміна змісту основних її елементів фахівцями підприємств не аналізується, повільно змінюються підходи до визначення її сутності та складових частин. Звідси – значні втрати, низький рівень оперативності й гнучкості управлінської діяльності і, як наслідок, значна кількість збиткових підприємств, низький рівень платоспроможності. Значна кількість науковців розглядали ці питання. Серед них такі вчені як Амоша О.І., Андієць В.С., Бандурка О.М., Бердар М.М., Василик О.Д., Євтушевський В.А., Лігоненко Л.О., Науменко С.В., Рубан І.О. та інші. Отже, зважаючи на все вищезазначене можна стверджувати, що обрана тема є безперечно актуальною.

Потрібно відзначити, що хронічна нестача фінансових ресурсів в умовах постійної зміни технологій виробництва, розширення або згорання обсягів випуску продукції призводить до трансформації джерел формування фінансових ресурсів, використання нових фінансових розрахунків тощо. У зв'язку з цим важливого значення набувають питання управління фінансовими потоками, що дає можливість підприємству координувати обіг та оптимізувати склад фінансових ресурсів для забезпечення фінансово-господарської діяльності необхідними фінансовими ресурсами з метою досягнення максимальної віддачі від їх використання.

Метою дослідження є саме аналіз системи управління фінансовими потоками підприємств в сучасних умовах господарювання, що дасть змогу визначити перспективні напрями розвитку цієї сфери діяльності.

У загальному значенні під системою управління фінансовими потоками підприємств слід розуміти комплекс методів і засобів управління для організації економічних відносин, на основі яких відбувається рух фінансових потоків, із метою досягнення встановлених цілей [1, с. 65]. Система управління фінансовими потоками є невід'ємною частиною загальної системи управління підприємства.

Система управління передбачає складну організаційну структуру управління, але з позицій системного підходу будь-яке управління може бути представлене у вигляді сукупності цілей і задач, функцій, принципів, механізму, організаційної структури і кадрів, а також технічних засобів [2, с. 47].

Прискорення темпів економічного розвитку, динамічність чинників зовнішнього оточення суб'єктів господарювання детермінували необхідність трансформації системи управління українських підприємств із використанням сучасних підходів. Для ефективного управління корпоративними структурами слід забезпечувати раціональне фінансування їхньої діяльності та розвитку. При цьому виникає потреба в аналізі альтернативних джерел фінансування й виборі серед них оптимальних, з урахуванням потенціалу підприємств. Наголошують також на важливості дотримання співвідношення між джерелами фінансування залежно від їхнього призначення (для фінансування поточних чи капітальних витрат). Йдеться про необхідність фінансування поточних витрат за рахунок поточних надходжень, а капітальних – з джерел розвитку [3, с. 59].

З цієї позиції головним завданням управління фінансовими потоками слід вважати підвищення інтенсивності та збалансованості обігу фінансових ресурсів, оптимізацію їх кількісного і вартісного

складу і на цій основі отримання максимальних фінансово-економічних результатів. Досягнення встановленої мети залежить від принципів управління, під впливом яких формуються методологічні основи будь-якої діяльності [4, с. 661].

В економічній літературі часто можна зустріти посилання на необхідність застосування економічних механізмів для управління діяльністю суб'єктів господарювання, але не завжди можна чітко простежити природу цієї категорії. З позицій економічної науки економічний механізм складається з певної послідовності економічних явищ, які виникають як результат природи вихідного явища і його подальшого перетворення без впливу додаткових імпульсів. Такий підхід до поняття економічних механізмів належить А. Кульману, який з'ясує сутність економічного механізму як необхідний взаємозв'язок, що природно виникає між різними економічними явищами. Основними елементами економічного механізму є вихідне явище (фактори, що приводять у рух механізм), заключне явище (результат дії механізму) і весь процес (процес, що відбувається між структурними підрозділами з метою досягнення економічних і соціальних завдань, які стоять перед підприємством і державою в цілому на сучасному етапі) [5].

З цих позицій невід'ємним елементом економічного механізму підприємства є управління його фінансовими потоками. Прогнозування та планування є ключовим елементом такого механізму, вони забезпечують адекватність моделі управління фінансами суб'єкта господарювання потребам мінливого ринкового середовища. Таке твердження абсолютно справедливе й для моделі управління фінансовими потоками підприємства, що дає право виділити окреме питання для розгляду базових положень організації прогнозування та планування фінансових потоків суб'єкта господарювання в результаті його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Планування та прогнозування фінансових потоків включає багато проблемних питань [6; 7]: визначення та обґрунтування основних цілей і завдань планування та прогнозування фінансових потоків суб'єкта господарювання; визначення критеріїв прийняття управлінських фінансових рішень; аналіз основних складових елементів моделі планування та прогнозування руху грошових коштів; визначення поняття та особливостей використання бюджетування для планування та прогнозування фінансових потоків; дослідження процедури формування та аналіз основної фінансової інформації.

Загалом, адекватна ідентифікація та обґрунтування цілей і завдань планування та прогнозування фінансових потоків є вихідним етапом формування самої моделі управління фінансовими потоками суб'єкта господарювання. Досягнення визначених індивідуальними потребами підприємства цілей управління фінансовими потоками забезпечується їх конкретизацією та визначенням поточних завдань. Модель управління фінансовими потоками суб'єкта господарювання в частині їх прогнозування та планування передбачає, окрім визначення та обґрунтування цілей та завдань управління, використання ряду фінансово-математичних методів, які разом із критеріями прогнозування та планування руху грошових коштів забезпечують методологічну основу такої моделі управління, а саме: нормативний метод; розрахунково-аналітичний метод; метод оптимізації фінансових рішень; фінансово-математичне моделювання.

Слід також відмітити, що у сучасних умовах оцінка ефективності управління фінансовими потоками повинна бути невід'ємним складовим елементом моделі управління фінансовими потоками підприємства як на етапі кількісної та якісної оцінки результатів, так і на етапі прогнозування та планування фінансових потоків, а також корегування планових показників відповідно до зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Звертаючись до міжнародного досвіду, можна зазначити, що існують три основні моделі корпоративного управління [8, с. 62], а саме англо-американська, західноєвропейська (німецька) та японська, достатньо досліджені і функціонують з високим рівнем ефективності в розвинутих країнах. Поряд з цими моделями під дією об'єктивних трансформаційних та глобалізаційних процесів сформувалась ще одна модель із власними характеристиками та своєрідними підходами до формування корпоративних відносин – це модель постсоціалістичних країн, до якої належить і Україна. Крім зазначених моделей корпоративного управління, у світі сформувалися дві управлінські системи корпоративного регулювання, а саме інсайдерська та аутсайдерська. Інсайдерські системи управління мають місце, коли власність сконцентрована в руках кількох осіб, які володіють великими частками корпоративного майна. У цьому випадку значна частина функцій управління здійснюється юридичними та фізичними особами й менеджмент перебуває під їх прямим впливом. Характерним є те, що інсайдери є водночас і акціонерами, і менеджерами таких корпорацій. Аутсайдерські системи характеризуються акціонерною власністю, яка є досить розпорошеною, і тому вплив на прийняття рішень більшою мірою залежить від менеджерів, застосування різних форм перехоплення контролю за корпорацією [9, с. 22].

Сучасна структура моделі корпоративного управління в Україні ґрунтується на специфіці розподілу управлінських функцій між акціонерами та менеджерами компанії. У своїй основі дана модель перебуває на стадії активного становлення, формально включаючи окремі розрізнені компоненти всіх трьох традиційних моделей. Такими компонентами є власність, притаманна аутсайдерським моделям, тенденція до концентрації власності і контролю, запровадження елементів перехресного володіння і формування складних корпоративних структур різного типу, що властиво інсайдерським моделям, в яких визначені пільги отримують робітники і/або менеджери підприємства [8, с. 53].

Порівняння української та традиційних моделей корпоративного управління дає змогу зробити висновок, що національна модель найбільше тяжіє до японської [11, с. 53]. Так, превалююча в країні модель корпоративного управління здійснює вплив на структуру володіння акціями підприємств.

В таких умовах низка авторів одностайна у виокремленні трьох підходів до оптимізації грошових потоків збалансування, синхронізація та максимізація чистого грошового потоку [11-13]: збалансування, синхронізацію та вирівнювання грошових потоків. Наголошуючи на можливій тимчасовій недоцільності вирівнювання грошових потоків, потрібно підкреслити необхідність виокремлення окремого напрямку управління грошовими потоками – їх збалансування за видами діяльності підприємства [14, с. 46].

На сучасному етапі економічного розвитку в Україні склалися сприятливі умови для розширення інструментарію корпоративних боргових цінних паперів, оскільки існуючі корпоративні боргові інструменти нездатні повною мірою задовольнити потреби емітентів та інвесторів [15, с. 197].

Для обґрунтування управління корпоративними структурами пропонують використовувати концептуальну «гвинтоподібну» модель динамічного розвитку, яка враховує масштаб їх діяльності та циклічність розвитку [16, с. 41]. В основу даної моделі покладено принципи консолідації, високої ринкової вартості та ефект синергії. В цьому аспекті інтерес також представляють роботи М. Міллера і Ф. Модільяні, присвячені дослідженню структури капіталу [17, с. 53].

Оскільки сучасна економіка України функціонує в умовах становлення ринкових відносин, основною ознакою яких є формування корпоративного сектору, роль держави у цих процесах є визначальною [2, с. 3]. Звідси, можна стверджувати і про визначний вплив, який вона здійснює й на процеси управління фінансовими потоками корпоративних структур в сучасних умовах.

Таким чином, проведене дослідження системи управління фінансовими потоками підприємств дозволяє етимологічно, по-перше, розкрити зміст та сутність категорії фінансового потоку пов'язане з визначенням дефініції «фінансові ресурси» і полягає в русі та зміні обсягів фінансових ресурсів будь-якого суб'єкта господарювання. Фінансові потоки існують на різних рівнях економічних відносин між різними суб'єктами господарювання.

По-друге, аналіз фінансових потоків у межах фінансової теорії передбачає цілу низку підходів та моделей відносно реальних фінансових процесів. При цьому відповідні математичні засоби враховують основні елементи аналізу потоку фінансових ресурсів такі як час, вартість, ризик, а також критерії для вибору бажаного й доцільного їх розподілу та перерозподілу. Водночас, розробка й практична реалізація моделей, побудованих на основі взаємодіючих потоків, дозволяє аналітикам проводити відповідні імітаційні експерименти в умовах, занадто складних для застосування математичних методів.

По-третє, оцінка ефективності системи управління фінансовими потоками передбачає співвідношення фактичного рівня цільових фінансових показників, що сформувалися в результаті реалізації визначених моделлю механізмів та технологій управління фінансовими потоками підприємства, із плановими або прогностичними величинами. Просте математичне порівняння фактичних та планових величин фінансових потоків має співвідноситися з відповідною системою обґрунтованих критеріїв оцінки ефективності моделі, що дає можливість визначати перспективні напрями розвитку цієї сфери з метою підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки в цілому.

Література

1. Бердар М.М. Управління фінансовими потоками підприємства/ М.М. Бердар //Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 6(42). – С. 63-69.
2. Вороб'єв Ю.М. Капітал підприємницьких структур в системі фінансового менеджмента / Ю.М. Вороб'єв. – Симферополь: Таврія, 2000. – 324 с.
3. Кузьмін О.Є. Фінансування діяльності корпорацій на засадах внутрішніх облігаційних позик / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С.59-67.
4. Борисов А.Б. Большой энциклопедический словарь. – М.: Книжный мир, 2001. – 896 с.

5. Кульман А. Экономические механизмы / Пер. с англ. – М.: АО Издательская группа «Прогресс», 1993. – С. 12.
6. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємств/ О.М. Бандурка, М.Я. Коробов. – К.: Либідь, 2002. – 285 с.
7. Лень В.С. Звітність підприємств/ В.С. Лень, В.В. Гливенко. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 612 с.
8. Назарова Г.В. Структура власності в моделях корпоративного контролю промисловості / Г.В. Назарова // Фінанси підприємств. – 2003. – № 9. – С. 62-70.
9. Євтушевський В. А. Основи корпоративного управління: навч. посібник / В.А. Євтушевський. – К.: Знання-Прес, 2002. – 317 с.
10. Мендрул О. Корпоративне управління: усталені характеристики та особливості їх реалізації в національній моделі / О. Мендрул // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 9-10. – С. 51-58.
11. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк; 2-е изд., перераб. и доп. – Т.2, - К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 624 с.
12. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками: навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К.: КНТЕУ, 2005. – 255 с.
13. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О.Д. Василик. – К.: НІОС. – 2000. – 564 с.
14. Андієць В.С. Максимізація економічного ефекту діяльності підприємства за допомогою визначення напрямів максимізації грошових потоків підприємства / В.С. Андієць // Економіка та держава. – 2008. – № 8. – С. 45-46.
15. Буй Т. Г. Розширення можливостей фінансування розвитку корпорацій шляхом випуску боргових цінних паперів/ Т.Г. Буй // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5(95). – С. 190-197.
16. Контурові С.М. Концептуальна модель динамічного розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації/ С.М. Контурова// Інвестиції: практика і досвід. – 2008. – № 9. – С. 38-41.
17. Керанчук Т. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки / Т. Керанчук // Економіка України. – 2001. – №1. – С. 83.

336.71

*Шевченко Н.В., аспірант,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Інвестиційна діяльність завжди була пов'язана з прогресом, розвитком та позитивними зрушеннями. Для сучасного стану вітчизняної економіки необхідні нові методи та способи здійснення інвестиційної діяльності. Рушійною силою в даному випадку виступають банки, оскільки банківські установи виконують функції накопичення та перерозподілу тимчасово вільних коштів, формують необхідні кошти для інвестицій. Необхідно зауважити, що з розвитком інформаційних технологій, банки отримали змогу підтримувати інформаційні бази та дослідницькі центри, які сприяють більш точному аналізу ринкової кон'юнктури. Завдяки цьому інвестиційна діяльність комерційних банків за останні роки звузилась до інформаційного спекулювання між клієнтами, емітентами та інвесторами.

Інвестиційна діяльність комерційних банків на початку століття була визначена, як одна з провідних фінансових діяльностей. Однак, світова криза 2008 року та подальші рецесійні процеси, які відбувались в багатьох країнах світу, змусили по новому осмислити інвестиційну діяльність комерційних банків. У деяких країнах, наприклад в Сполучених Штатах Америки, Комісія по цінним паперам прийняла поправки до переліку видів діяльності, які може здійснювати банк в межах інвестиційної діяльності. Банківська система України не має в своєму складі спеціалізованих інвестиційних банків, як США, однак інвестиційна діяльність комерційних банків набирає обертів, та, на думку вітчизняних науковців, може стати джерелом та рушійною силою економічного зростання в Україні. Вітчизняне законодавство не пристосовано до інвестиційної діяльності комерційних банків, оскільки не існує єдиного визначення категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» та єдиного класифікатора переліку послуг, які відносяться до інвестиційної діяльності комерційного банку.

Проблеми визначення економічної сутності категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» постають перед іноземними та вітчизняними науковцями. Осмисленням та визначенням категорії «інвестиційна діяльність комерційного банку» займаються такі вітчизняні та іноземні вчені: Л.Г. Кльоба [1], М.Б. Паласевич [2], І.С. Попіна [3], О.Д. Вовчак [4], Б.Л. Луців [5], М.Т. Майорова [6], А. Моррісон., В. Вільгельм [7] та інші.